

TÖREBODA

SOU 2025:51 – Bättre förutsättningar för klimatanpassning

Sammanfattning:

Syfte med utredningen:

- Analysera och föreslå ny eller anpassad lagstiftning för att möjliggöra effektiva klimatanpassningsåtgärder.
- Identifiera finansieringsmodeller för att långsiktigt fördela kostnader mellan de aktörer som gynnas av åtgärderna.

Huvudförslag i betänkandet:

- *Lagändringar för markbaserade skyddsåtgärder* vilket bland annat avser vallar, diken eller bortschaktning av instabil mark för att skydda egendom mot naturhändelser.
- *Statligt ansvar för kustskydd* där utredningen förslår ta ansvar för att etablera skydd mot havsöversvämningar längs vissa kuststräckor.
- *Kostnadsfördelning via ny lag* där vi som kommun ska kunna ta ut del av kostnaderna för klimatanpassningsåtgärder från fastighetsägare som gynnas av dem.
- *Tydligare krav i översiktsplaner* där utredningen pekar på att vi som kommun ska redovisa vilka klimatanpassningsåtgärder vi avser att initiera i våra översiktsplaner.
- *Skyldighet att ändra eller upphäva detaljplaner* vilket gäller där det finns obebyggda tomter med stor risk för översvämning, ras, skred eller erosion.
- *Föreskrifter om inomhustemperaturer* där betänkande föreslår att Folkhälsomyndigheten får rätt att utfärda bindande föreskrifter om högsta inomhustemperatur i boenden för äldre och funktionshindrade.
- *Ledningsrätt för öppna dagvattenlösningar* som handlar om att underlätta hantering av ökade regnmängder i framtiden.

Innebörden av förslaget gällande ledningsrätt:

Öppna dagvattenanordningar (t.ex. diken, svackdalar, dammar) ska omfattas av ledningsrättslagen.

Kommuner och VA-organisationer ska kunna få ledningsrätt för att anlägga och underhålla öppna dagvattenlösningar även på privat mark, mot ersättning

- *Tillförlitligt marktillträde för klimatskydd* där Länsstyrelsen ska kunna ge tillstånd för tillfälligt marktillträde för att undanröja risker som ras eller översvämningar.
- *Samordning av riskbedömningar* där kommunens bedömningar av klimatrelaterade risker ska vara samordnade mellan olika dokument och planer.
- *Tidsgräns för planändringar* innebär att vi som kommun får sex år på oss att identifiera och åtgärda risker i detaljplaner innan kravet på ändring träder i kraft. Kräver resurser med bred kunskap vilket kan vara en utmaning.

Innebörden av förslaget:

Kommuner ska vara skyldiga att ändra eller upphäva detaljplaner som medger byggnation på obebyggda tomter där klimatriskerna är stora.

Det gäller särskilt äldre planer där riskerna inte tidigare har prövats, eller där förutsättningarna har förändrats sedan planen antogs

Kommunerna får sex år på sig att:

Identifiera vilka detaljplaner som omfattas.

Genomföra nödvändiga ändringar eller upphävanden.

Efter denna period börjar kravet på planändring tillämpas

- *Lagändringarna föreslås träda i kraft 1 januari 2027*
Tidslinje för genomförande:

Utredningen är färdigställd och överlämnad till regeringen i maj 2025.

Under 2025–2026 kommer förslagen att:

Beredas inom Regeringskansliet.

Eventuellt skickas på remiss till berörda myndigheter, kommuner och organisationer.

Om regeringen går vidare, läggs fram som proposition till riksdagen.

Om riksdagen antar förslagen, träder de i kraft 1 januari 2027

Utmaningar som Töreboda ser gällande betänkandet SOU 2025:51 – Bättre förutsättningar för klimatanpassning

- **Fortsatt otydligt ansvar och mandat**

Det finns fortsatt oklarheter gällande ansvaret för att genomföra klimatanpassningsåtgärder, särskilt när det gäller att skydda bebyggelse mot översvämningar, ras, och skred. Något som Töreboda kommun anser har lett till osäkerhet kring vilka åtgärder som får vidtas, vem som är ansvarig och hur de kan finansieras. Vi anser att åtgärderna bör stödja hållbar utveckling och samtidigt ha flera positiva effekter såsom att minska översvänningsrisk och främja biologisk mångfald. För bra effekt så behöver ansvar tydliggöras med tillhörande mandat.

- **Utmaningar i finansiering**

Töreboda kommun likt övriga kommuner har haft allt för begränsade möjligheter att planera för och finansiera klimatanpassningsåtgärder, särskilt när de gynnar enskilda fastighetsägare. Utredningen föreslår därför en ny lag som gör det möjligt att ta ut avgifter från fastighetsägare som gynnas av kommunens åtgärder och som behöver diskuteras politiskt. Dock vill vi påtala att det är viktigt att mindre kommuner får långsiktigt statligt stöd för att kunna genomföra multifunktionella klimatanpassningsåtgärder.

- **Planeringsutmaningar**

Töreboda kommun kommer således att ha kravet på sig att;

- Redovisa klimatanpassningsåtgärder i översiktsplanen vilket redan görs i dag.
- Samordna riskbedömningar mellan olika dokument
- Identifiera och åtgärda risker i gamla detaljplaner där klimatrelaterade risker inte tidigare prövats vilket är särskilt resurskrävande och en utmaning i en mindre kommun.

En särskild utmaning för mindre kommuner är att samhällsbyggnadsprocessen kräver bred kompetens och tillgång till resurser – något som varierar beroende på vilket skede processen befinner sig i. Det finns stora skillnader mellan att arbeta med en detaljplan, att planera och projektleda, och att genomföra ett projekt. Generellt är det enklare att bemanna och resurssätta arbetet i detaljplansskedet, där uppgifterna ofta är mer avgränsade och tydliga.

Däremot är det betydligt mer utmanande att säkerställa tillräckliga resurser i de senare skedena – särskilt under planering, projektering och genomförande – där kraven på samordning, specialistkompetens och långsiktig kapacitet är större.

Särskilt eftersom vissa detaljplaner kan medge byggnation på mark som i dag anses olämplig. Hur mindre kommuner ska kunna uppfylla och genomföra detta utan statlig finansiering har vi svårt att se utifrån rådande ekonomiskt budgetläge.

- **Juridiska och tekniska utmaningar**

Töreboda kommun upplever i dag begränsade möjligheter när det gäller följande områden;

- Genomföra fysiska skyddsåtgärder på privat mark.
- Använda öppna dagvattenlösningar med ledningsrätt. Ledningsrätt är traditionellt kopplat till tekniska anläggningar som ligger under mark såsom vatten- och avloppsledningar. När det gäller öppna dagvattenlösningar såsom diken, svackdalar eller dammar är detta juridiskt mer komplext. Större svårigheter att få tillstånd för ledningsrätt för öppna lösningar, särskilt om de påverkar markanvändningen eller fastighetsägarens nyttjande av sin mark.
- Tillfälligt få tillträde till privat mark för att undanröja risker.

Utredningen föreslår lagändringar för att underlätta detta vilket Töreboda kommun ställer sig bakom.

Töreboda kommun anser även att det i betänkandet borde ha ett större fokus på kunskap och kompetensutveckling. Små kommuner behöver mer stöd för att bygga upp kompetens på lång sikt inom hållbarhetsarbetet och samtidigt ekonomisk stimulans från staten då hållbar utveckling är vår i särklass viktigaste framtidsfråga. Vi ser att de lokala förutsättningarna missbedöms såsom resurser, analyskompetens och möjlighet att hinna med bra och bred samverkan. Samtidigt som vi också ser en befolkningsminskning som ytterligare försämrar vår ekonomiska förmåga samtidigt som allt fler arbetsuppgifter landar på kommunerna.

Följande utmaningar är reella och försvårar i dag för små kommuner att bedriva ett långsiktigt hållbarhetsarbete där klimatanpassning är särskilt viktigt och behöver klargöras mer:

1. Begränsade resurser

Ekonomiska hinder – begränsningar i budget vilket försvårar finansiering av effektiva och långsiktiga klimatanpassningsåtgärder.

Få tjänstepersoner med tid och rätt kompetens att driva arbetet framåt.

2. Bristande kompetens och kapacitet

Få tjänstepersoner med tid och kompetens att driva arbetet framåt.

Klimatanpassning kräver tvärssektoriell kunskap inom samhällsplanering, VA, miljö, riskhantering med mera.

Små kommuner saknar ofta tillgång till specialister eller möjlighet att utbilda personal.

3. Svårigheter att jobba systematiskt

Många små kommuner saknar:

Klimatanpassningsplaner

Dagvattenpolicy

Risk- och sårbarhetsanalyser

Tydliga mål och uppföljningsrutiner

Arbetet blir således ofta **reaktivt** snarare än proaktivt. Åtgärder som vidtas efter att skadan redan har skett, till exempel översvämning eller värmebölja är ofta betydligt dyrare än förebyggande insatser. Reparationer, evakueringar och akutinsatser belastar både kommunens budget och samhällsekonomin.

4. Bristande samverkan och intern koordinering

Klimatanpassning kräver samarbete mellan flera förvaltningar – något som är svårt att organisera i små kommuner med få anställda som ofta arbetar brett i många olika frågor

Extern samverkan med andra kommuner eller regioner är ofta outvecklad som ett led i tidsbrist och andra uppdrag. Här finns självklart skillnader mellan olika verksamheter, där det inom samhällsbyggnad finns bra samarbete och där det inom tekniska verksamhet fungerar sämre.

5. Otydligt ansvar och mandat

Klimatanpassning kräver samarbete mellan flera förvaltningar – något som är svårt att resurssätta i små kommuner med få anställda.

Extern samverkan med andra kommuner eller regioner är ofta outvecklad.

6. Svårigheter att engagera medborgare och politiker

Klimatanpassning är ofta lågprioriterad politiskt, särskilt om kommunen inte nyligen drabbats av extremväder. Viktigt att koppla klimatanpassning till andra politiska mål och samtidigt visa hur klimatanpassning bidrar till ekonomisk hållbarhet, folkhälsa, trygghet och attraktiv livsmiljö. Exempel kan grön infrastruktur som dagvattenlösning bidra till ökad trivsel, biologisk mångfald och samtidigt bidra till minskade värmeeffekter.

Kommunstyrelsens utvecklingsutskott, Töreboda kommun